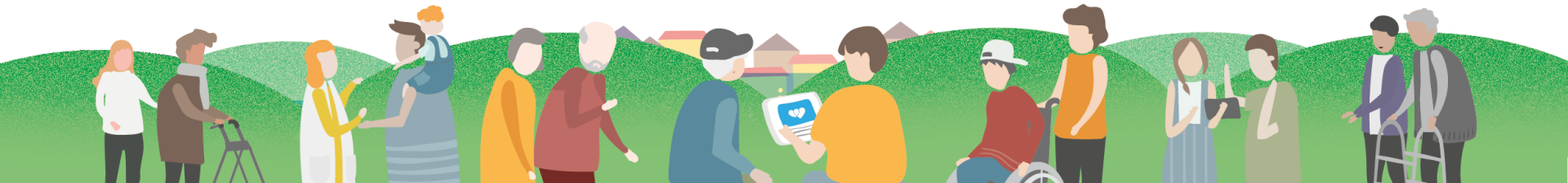

Mitä on omaishoitajuus - mitä on olla omaishoitajana työttömänä?

”Työtön” omaishoitaja –
digiseminaari 28.1.2021

Miika Kataja, projektipäällikkö

Puheenvuoron tavoitteena on selventää, että

1. Kuka on omaishoitaja? Keitä ovat työikäiset omaishoitajat?
2. Minkälaista on olla työikäinen omaishoitaja ja työtön?
3. Mitä yhteiskunnallista muutosta tarvitaan?

Kuka on omaishoitaja?

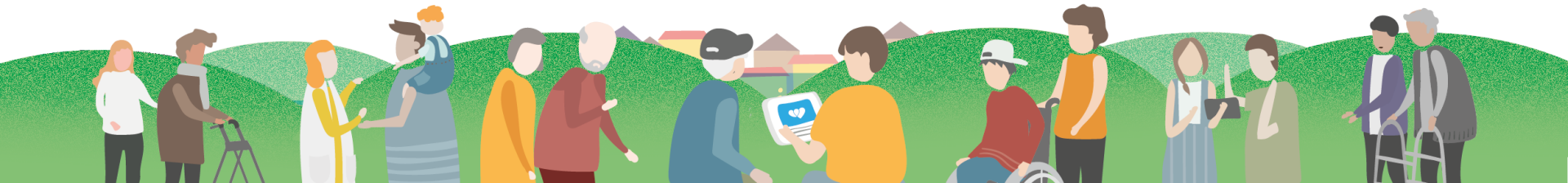
Omaishoitaja on henkilö, joka pitää huolta perheenjäsenestään tai muusta läheisestään, joka sairaudesta, vammaisuudesta tai muusta erityisestä hoivan tarpeesta johtuen ei selviydy arjestaan omatoimisesti.

Lähde: Suomen omaishoidon verkosto

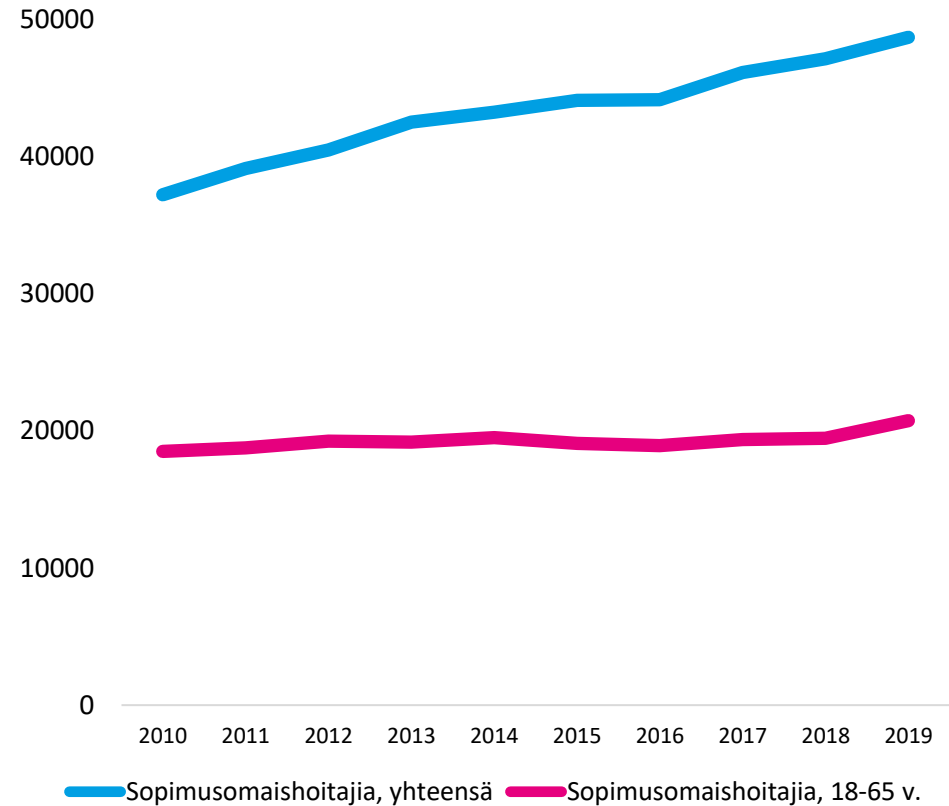
Keitä ovat työikäiset omaishoitajat?

- Omaishoitajat jaotellaan yleensä
  - ”Virallisiin” sopimusomaishoitajiin (n. 50 000)
  - Muihin apua ja huolenpitoa läheiselleen tarjoaviin (1,25 milj., joista 350 000 on pääasiallisia auttajia)
- **28 %** työvoimasta, eli yli 700 000 suomalaista, auttaa tai pitää huolta työn ohella omasta läheisestään (TTL 2012)
- **10,1 %** työikäisistä, eli yli 280 000 suomalaista, huolehtii läheisestään vähintään viikoittain (EQLS 2016)

Sopimusomaishoitajia

- Työkäisiä **sopimusomaishoitajia** oli vuonna 2019 n. **20 700**, joka on n. **43 %** kaikista **kuntien kanssa toimeksiantosopimuksen tehneistä** omaishoitajista
- Työkäisten **suhteellinen osuus** sopimusomaishoitajista on pienentynyt, huomioidaanko työkäisten omaishoitajien tuen tarve siis nykyisin riittävästi?

Luvut: Sotkanet.fi 26.10.2020

Sopimusomaishoito ja ansiotyö

- Työikäisistä sopimusomaishoitajista (Kela 2012; Tillman 2019)
  - **28 %** käy kokopäivätyössä ja **10 %** osa-aikatyössä
  - **13 %** on työttömiä, lomautettuja tai perhevapailla
  - Kotiäitejä tai –isiä ilman työsuhdetta on **3 %**
  - Osa-aikaeläkkeellä **2 %**
  - **Työmarkkinoilla oli hieman alle 60 % kyselyyn vastanneista**
- Lasten omaishoitajista jopa **90 %** kertoi olevan töissä, perhevapaalla tai hakemassa töitä (Kalliomaa-Puha & Tillman 2016)
- **Työikäisistä omaishoitajista valtaosa käy tai haluaisi käydä myös ansiotyössä** (Kalliomaa-Puha 2018)

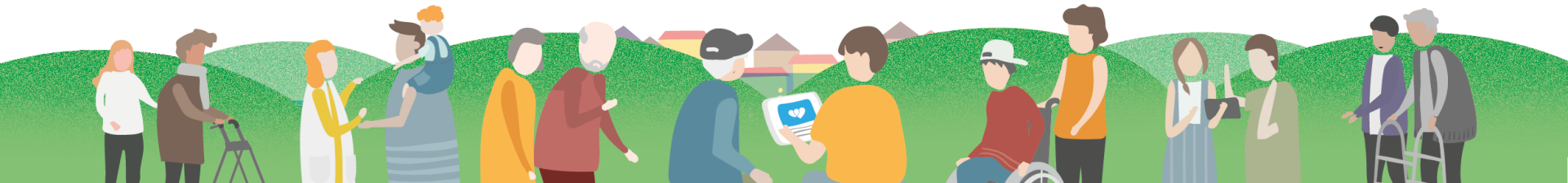
Työikäisten omaishoitajien taloudellinen ja sosiaalinen tilanne (EU 28)

	Ei omaishoitaja	Omaishoitaja, ansiotyössä käyvä	Omaishoitaja, ei ansiotyössä
Kohtalainen tai huono terveydentila	22 %	27 %	44 %
Vaikeuksia saada rahat riittämään	38 %	44 %	54 %
Alhaisimmassa tuloneljänneksessä	25 %	26 %	45 %
Tuntee olonsa yksinäiseksi yli puolet ajasta (edelliset 2 vk)	10 %	14 %	17 %
Tuntee, että tekemäänsä työtä ei arvosteta	19 %	26 %	28 %
Syrjäytymisindeksi	2.1	2.2	2.4
Elämänlaatuindeksi	7.2	7.1	6.5

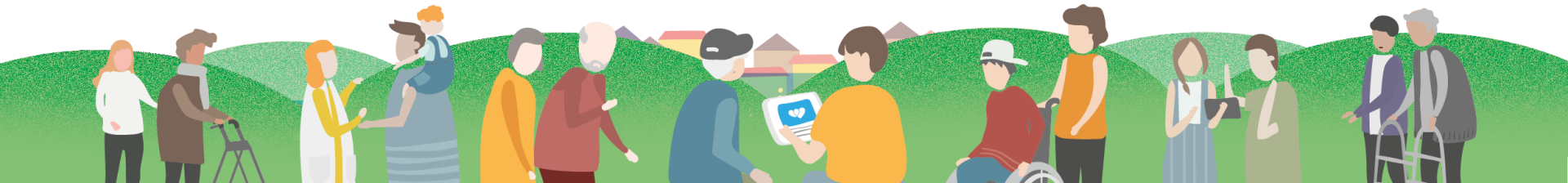
Työn ja omaishoidon yhteensovittamisen ongelmat, osa 1: sopimusomaishoitaja ja työvoimahallinto

- **Mustavalkoisuus:** työttömyysturvajärjestelmä on mustavalkoinen, mutta omaishoito on ”harmaalla vyöhykkeellä” → jää tulkinnan varaiseksi, voiko omaishoitaja olla **hoivatilanteen sitovuuden ja vaativuuden** takia työmarkkinoiden käytettävissä vai ei
- **Toimeksiantosopimuksellisuus:** sopimusomaishoitoa käsitellään yritystoimintaan vertautuvana ”omana työnä”, joka aiheuttaa esteitä esim. yritystoiminnan aloittamiselle (mm. starttiraha)
- **Epäloogisuus:** omaishoito voi olla pätevä syy olla pois työmarkkinoilta, silti on mm. karensсионgelmia pitkien omaishoitotilanteiden takia

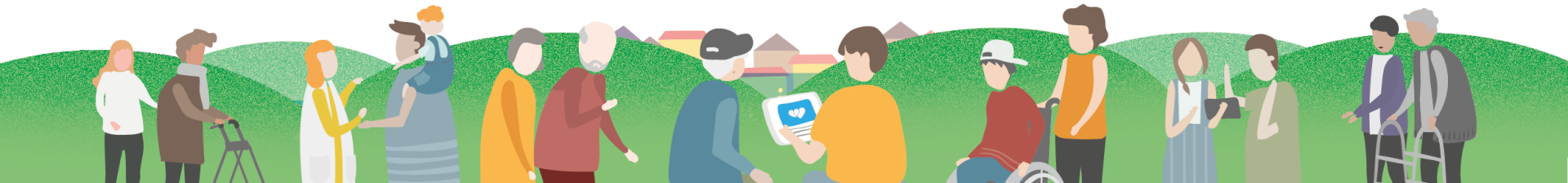
Työn ja omaishoidon yhteensovittamisen ongelmat, osa 2: sopimusomaishoitaja ja kunta

- **Myöhäisyys:** tukijärjestelmä tulee vastaan omaishoitajaa yleensä hyvin myöhäisessä vaiheessa → monessa kunnassa sopimuksen saamisen edellytyksenä odotetaan ansiotyöstä luopumista
- **Niukkuus:** palkkio on pieni (keskimäärin 440 euroa kuukaudessa), eikä yleensä korvaa menetettyjä työtuloja
- **Palveluköyhyys:** vaikka ansiotyössä haluaisi jatkaa, kunta ei usein järjestä esimerkiksi riittävää sijaishoitoa omaishoidettavalle omaishoitajan työssä käynnin ajaksi

Työn ja omaishoidon yhteensovittamisen ongelmat, osa 3: (sopimus)omaishoitaja ja **työpaikka**

- **Leimautumisen pelko:** omaishoittoon liittyy stigmaa ja puheeksi ottamisen kynnyksiä, joita esimerkiksi pienten lasten hoivaamisessa ei yleensä ole → **voiko leima olla myös työsaannin este?**
- **Joustamattomuus:** monilla työpaikoilla joustoja (työaikajoustoja, osa-aikaisuusmahdollisuuksia ym.) voi olla, mutta niitä ei joko tunneta, tai ei käytetä; toisilla työpaikoilla joustoja ei juurikaan ole (esim. teollisuustyö); perhevapaamahdollisuuksia ei osata soveltaa
- **Uhrautuminen:** omaishoitaja voi kokea, että uupumisen tai muun työntekokyvyn heikkenemisen takia on lopetettava työnteko, eikä hakea tukea tai joustoja työssä jatkamiseen

Mitä tarvitaan?

1. Omaishoidon tukijärjestelmän on oltava ennaltaehkäisevämpi ja kuntien eriävät käytännöt tulee yhdenmukaistaa
  2. Ansiotyön, omaishoidon ja työttömyysturvan yhteensovittamiseen on luotava selvemmat käytännöt, **sopimusomaishoitajalla tulee olla kategorinen oikeus toimia työmarkkinoilla**
  3. Palvelujärjestelmän ei tule tukea vain hoivan järjestämistä, vaan toimia koko perheen eduksi, mm. tukemalla hoidettavan läheisen sijaishoitopalveluiden avulla omaishoitajan ansiotyössä käyntiä
- **Omaishoidosta tulee voida puhua avoimesti...**

